

וקשה הרי כשמוחל על המגיע לו לכאורה הכל של הציבור ומדוע נחשבים מעות שלו? על כרחך צריך לפרש שהכספים אינם של הציבור אלא של הקדש, וכשמוחל – מחל להקדש, נמצא שמעות אלו באו בנדבה משל היחיד להקדש, ואינו כסף הבא מן הציבור (אילת השחר).

כאן בשכירות כאן בקבלנות. כיון שכולם קבלו את המלאכה באחריות משותפת, על כולם להשגיח ולפקח שהאבן קבועה יפה במקומה. ואף על פי שהאדריכל שהניחה פשע בהנחתו זו, גם השאר כפושעים הם כי היה להם לפקח ולא פקחו. וכיון שגם עליהם לפקח כולם קבלו את אחריות הנזק כאחד (עפ"י ר' יהונתן מלונגיל; ערוך השלחן שפד, ד). ומדובר כשנפלה לאחר זמן, אבל נפלה תוך כדי שהוא מתעסק בה – האחרון לבדו חייב (מאירי, וכ"מ מרש"י).

ולדעת הראב"ד (ע' בשיטמ"ק ובמאירי) מדובר באבן כבדה שכולם באים לסייע בהעלאתה על הדימוס, הלכך כולם אחראים לנזקה. ודוקא בקבלנות אבל כשכל אחד נשכר למלאכתו המסוימת, גם אם באים לעזור בחנם, אינם אחראים על נזקי נפילתה אלא הוא לבדו.

דף קיט

אילן היוצא מן הגזע ומן השרשין חייב בערלה דברי רבי מאיר. כן גרסת רש"י תוס' ותורי"ד. ואילו הרמב"ן הראב"ד והר"ן גורסים 'פטור'. וכן לעיל 'מן הגזע ומן השרשין הרי אלו של בעל האילן, דברי רבי מאיר' – שאעפ"י שאוירם יונק מהקרקע, שדי נופו בתר עיקרו והרי עיקרו יונק מהאילן הגדול [ושרשי האילן בכלל האילן להשתייך לבעל האילן. ראב"ד].

מגיע לנופו ואין מגיע לעיקר, מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו, מאי תיקו. הרמב"ם (שכנים ד, ט) פסק שהעליון לא יטול ואם נטל – אין מוציאין מידו.

ובאור דבריו שמספק זכאי התחתון – יש לפרש שסובר שלדעת ר' שמעון מעיקר הדין שייך הכל לתחתון כרבי יהודה, אלא שהתחתון מוחל לעליון עד מקום שידו מגעת (כבאור הרמב"ן ודלא כרש"י), שירא שמא יקניטנו ויטול הלה את עפרו. [ולכן אמרו שלא יאנס עצמו – שאינו מקנה לו אלא מקום שמגיע אליו בקלות. ואילו לפירש"י הקשה הרמב"ן, מדוע לא יאנס הלא כיון שיכול להגיע אליו ואין צריך לרדת לרשות התחתון כדי לקטוף, מדוע מוחל לו? (יש ליישב לפי פירוש הרמב"ם במשנה 'שלא יאנס' – שלא יסתכן). עוד הקשה: מדוע נסתפקו במגיע לנופו ולא לעיקרו, הלא סוף כל סוף יכול ליתלו? (יש מתרצים שמתבייש לעשות כן, וכן לאנס עצמו יותר מהרגיל. עפ"י ב"י ותו"ח)] – הלכך במקום ספק משאירים את התחתון על זכותו הודאית. כך שיטת הרמב"ם.

(אכן המאירי נקט כפרש"י שהעליון מפקירו לתחתון. וכתב שבספק אין אחד מהם נוטל [שלא כלשון הרמב"ם שדיבר רק על העליון שלא יטול]. וכנראה סובר שכיון שנקבע הדין כן מתקנת חכמים, ומסתבר שאפילו עומד וצווה שאינו מוחל, א"כ אין דנים זאת כספק מחילה הלכך נידון כספק ממון שאין אחד מהם מוחזק).

ואילו הראב"ד (בשיטמ"ק) כתב שבספק זה חולקים (ונקט כרש"י בטעמא דר"ש, שבעצם הכל של העליון). וכן כתב הטור (קסז). והש"ך (ב'תקפו כהן) באר שלשיטתו בספיקא דדינא (שעלה בגמרא ב'תיקו') – אין הולכין אחר החזקה, שבשביל החזקה לא ישתנה הדין [וכן שיטת הר"ן בעלמא, שבספק בדין אין מועילה חזקה] (ע' בשו"ת שרידי אש ח"ג פד)

עוד על מחלוקת התנאים ובאור הסוגיא על דרך הרמז והדרוש – ע' בן יהודע (לרבנו יוסף חיים); זרע יעקב (לרבי רפאל כציר צאבן); שו"ת שרידי אש (לרבי יחיאל י. וינברג. ח"ג פד). וראה עוד פלפול ארוך בכל הסוגיא מהגאון בעל בית הלוי – מופיע בחדושי הגר"ח על הש"ס.

'אמר אפרים ספרא תלמידו של ריש לקיש משום ריש לקיש... אפריון נמטייה לרבי שמעון'. רש"י מפרש שהכוונה לרבי שמעון דמתניתין. אבל רבנו חננאל והראב"ד כתבו שדיבר על ריש לקיש. ונקט 'אפריון' על שם אפרים מוסר השמועה, והוא לשון ברכה.

ברוך רחמנא דסייען

ואף שלא בשעת הוצאת זבלים, התירו לו על מנת לפנותו מיד, ואם הזיק – לרבי יהודה פטור (תוס' בפירוש האחד). ויש סוברים שאף לרבי יהודה חייב, ורק כשנתנו לו רשות לזמן מרובה פטר רבי יהודה מן התקנה (ערמב"ן וחדושי הר"ן).

ויש סוברים שאסור להוציא זבל כלל שלא בשעת הוצאת זבלים (ערמב"ן ור"ן בדעת רש"י). וכן נראה במאירי שפירש שמשנתנו חולקת עם הברייתא וסוברת שאין התר להוציא לשלשים יום. אך יתכן לומר שאין כאן מחלוקת והמשנה מדברת במוציא על מנת לזבל, ובוה צריך לפנות לאלתר, ואילו הברייתא במוציא כדי לשופו. וע' גם בתורי"ד).

אין שורים טיט ברשות הרבים ואין לובנים לבנים, אבל גובלים טיט (לתת מיד בבנין (רש"י). וי"ל אפילו בימות החמה מותר. כן צדד הרמ"ך), ולא לבנים.

הבונה ברשות הרבים, המביא אבנים מביא והבונה בונה – (מקבל מיד המביא ובונה מיד). ואם הזיק – משלם מה שהזיק. רשב"ג אומר: אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום. ומבואר בגמרא (כפרש"י ועוד) שלדבריו אם הזיק כל שלשים יום פטור מלשלם (כשיטת רבי יהודה הנ"ל). ואמרו שכן סובר גם רבי שמעון).

הלכה כחכמים שאעפ"י שברשות, אם הזיק – משלם (רמב"ם נזקי ממון יג, מאירי).

ב. שנו חכמים: החצב שמסר לסתת – הסתת חייב. הסתת שמסר לחמר – החמר חייב. החמר שמסר לכתף – הכתף חייב. הכתף שמסר לבנאי – הבנאי חייב. הבנאי שמסר לאדריכל (= אבי האומנין, המדקדק בהנחת האבן לצדדה על מושבה בשוה) – אדריכל חייב. ואם הניח אבן על הדימוס (= השורה) והזיקה (לאחר זמן) – כולם חייבים לשלם. והעמידו בקבלנות (שעל כולם מוטל שתהא מיושבת יפה וקיבלו אחריות הנוק יחד), אבל בשכירות – האחרון חייב.

א. אם נפלה כשעדיין מתעסק בה – הוא לבדו חייב (מאירי).

ב. נראה מדברי הראב"ד (ע' שיטמ"ק ומאירי) שאין כולם חייבים בקבלנות אלא כשכולם עזרוהו בהעלאת האבן, שמתוך שהיא כבדה כולם באים לסייע, ואעפ"כ כשכל אחד שכיר למלאכתו אלא שעזרוהו בהם – אינו חייב אלא האחרון.

דפים קיח – קיט

רפו. ירק שבין שתי גנות של שני אנשים זו למעלה מזו – למי הוא שייך?

ירק הגדל בין שתי גנות זו למעלה מזו (בזקיפת הקרקע); עיקרו של הירק, מה שבתוך האדמה – שייך לבעל השטח העליון שהרי הוא בתוך אדמתו.

גם השרשים שלמטה מתפיסת ידו של העליון שייכים לו לדברי הכל (עפ"י רמ"ך).

נופו של הירק – מחלוקת תנאים; לדברי רבי מאיר: הנוף של העליון, שמשם ירק זה חי ו'שדי נופו בתר עיקרו'. ולדברי רבי יהודה: של תחתון [שאינו סובר 'שדי נופו...'], הלכך הגדל בשל זה לזה ובשל זה לזה, השרשים שבאדמה של העליון והנוף שבאוויר של התחתון. וכן דעתו לענין מקח וממכר ואיסור ערלה שאין הנוף הולך אחר העיקר].

רבי שמעון אמר: כל מקום שהעליון יכול לפשוט ידיו וליטול, ללא שיאנס עצמו לפשוט ידו יותר מדאי (דבי רבי ינאי) – הרי הוא שלו, והשאר – לתחתון. וכן אמר אפרים ספרא בשם ריש לקיש: הלכה כרבי שמעון.

מגיע העליון לנופו ואין מגיע לעיקרו, או להפך – תיקו.

א. פסק הרמב"ם שמספק לא יטול ואם נטל – לא יחזיר. והראב"ד פסק יחלוקו. וכן הוא בטור חו"מ.

ב. בתוך ג' טפחים הסמוכים לתחתון, אפילו אם יכול העליון להגיע לשם – של התחתון (ראב"ד ועוד).

ג. יש גורסין דעה רביעית – ר' יוסי, שיחלקו בשוה. וי"א שרבי יוסי סובר כרבי מאיר.

הרחמן הוא יזכנו להתחיל ולסיים מסכתות וספרים אחרים, ללמוד וללמד לשמור ולעשות